

ВІДГУК

**офіційного опонента – доктора юридичних наук, професора
Коваленка Андрія Васильовича на дисертацію Бреус Олени Вадимівни
на тему: «Адміністративно-правові засади реалізації принципу
дотримання прав і свобод людини в діяльності Національної поліції
України», подану на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних
наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право**

Актуальність теми дослідження. Процеси реформування, що на сьогодні тривають у системі Національної поліції України, організаційно-штатна перебудова її структури, удосконалення чинного законодавства, що регламентує сучасну поліцейську діяльність, запровадження нових форм і методів її реалізації впливають на зміни в організації діяльності всіх підрозділів, що входять до її структури.

Стрімкі інтеграційні процеси щодо повноправного входження України в Європейський економічний та політичний простір зумовили необхідність щодо якісного та комплексного оновлення механізму функціонування державних правоохоронних інститутів, пріоритетним завданням діяльності яких є забезпечення конституційних принципів верховенства права, законності, дотримання та захист прав і свобод людини і громадянина. Яскравим прикладом проведення докорінних реформ правоохоронної системи держави, започаткованих у 2015 році, стало утворення Національної поліції України та її структурних підрозділів.

Наукова новизна положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Дисертаційне дослідження одним з перших досліджень у межах науки адміністративного права, у якому визначено та розкрито юридичну природу адміністративно-правових засад реалізації принципу дотримання прав і свобод людини в діяльності Національної поліції України, надано оцінку сутнісних ознак та характерних особливостей його сильних і слабких сторін, а також визначено напрямки вдосконалення адміністративного законодавства у цій сфері. За результатами проведеного аналізу здобувачем сформульовано вагомі наукові положення і висновки.

Визначено, що побудова справді демократичної, правової держави, яка прагне стати повноправним членом ЄС, неможлива без належного захисту прав і свобод громадян, де основну роль у цьому відіграють органи Національної поліції, які повинні захищати життя, здоров'я, права і свободи громадян, їхню власність, інтереси суспільства та держави від злочинних і протиправних дій.

Автором встановлено, що генезис реалізації принципу дотримання прав і свобод людини в діяльності Національної поліції України було досить широко досліджено й встановлено, що етимологія та історіографія становлення відповідного явища в системі принципів поліції обліковується створенням міліцейських підрозділів в Україні, проте найбільш широкого, глобального та людино-центриського поштовху в розвитку, даний процес набув саме зі створенням Національної поліції України та імплементацією відповідної правової категорії саме в Закон України «Про Національну поліцію».

Автором аргументовано, що питання неухильного дотримання прав і свобод людини і громадянина стало особливо важливим, з огляду на розширення компетенцій Національної поліції України в системі ймовірних примусових заходів, зумовлених військовим станом в Україні. Разом з тим дотримання прав і свобод людини та громадянина в діяльності Національної поліції, попри будь-які розширення компетенцій, це певний базис та фундамент, без якого неможлива розбудова демократичної держави із домінуванням принципу верховенства права.

Оленою Вадимівною доведено, що під час застосування поліцейського заходу ключовою тезою є саме словосполучення «обмеження прав», яке доволі чітко маркує сутність чи, точніше, обов'язковий наслідок застосування поліцейського заходу, підкріплюючи лінгвістично також важливу різницю з іншою юридичною конструкцією, а саме «порушення права». З врахуванням зазначено, виключні повноваження поліції на застосування поліцейських заходів повинні мати чітку кореляцію з алгоритмами і приписами, які

вирізняються передбаченістю та правовою визначеністю, а також надаються і розробляються через призму утвердження принципу забезпечення дотримання прав і свобод людини і громадянина.

До головних особливостей дотримання прав і свобод людини і громадянина в діяльності Національної поліції О.В. Бреус віднесено: існування категорії прав і свобод людини обмежує поліцію в свавільному трактуванні власних повноважень, не даючи в такому разі переходити межу дозволеного; пропорційність втручання із співвідношенням нанесеної шкоди та відвернутої загрози; неідентичність понять «обмеження» та «порушення»; слідування поліцією в обов'язковому порядку принципам законності, верховенства права та правової визначеності; врахування критеріїв законності, абсолютної необхідності та ефективності під час реалізації поліцейських заходів, мінімізація суб'єктивної оцінки, яка не заперечує застосування «здорового глузду/розсуду»; націленість кожного поліцейського заходу на досягнення конкретного результату та їхня строковість, що передбачає відміну заходу, що застосовувався, після досягнення законної цілі.

Дисертанткою визначено, що дотримання прав і свобод людини та громадянина під час адміністративного процесу – це безпосередньо можливість особи піддати аргументованому сумніву заклики щодо неправомірності його дій через оскарження діянь суб'єктів із владними повноваженнями або змусити їх діяти в межах законодавчого поля, не дозволяючи приймати завідомо неправомірні та помилкові управлінські рішення, використовуючи весь наявний та наданий законодавцем інструментарій: від позовної заяви (письмових пояснень) та права на апеляційне чи касаційне оскарження у випадку невдоволення результатом розгляду справи судом першої інстанції до виконання судового рішення через звернення до тих самих органів Державного казначейства за безспірним списанням суми боргу/судового збору тощо.

Авторкою зроблено висновок щодо недопустимості порушення права особи на свободу та особисту недоторканість (не абсолютне право) –

обґрунтуванням обмеження свободи та особистої недоторканності може бути виключно наявність в уповноваженого органу всіх доказів/підстав, які б свідчили про безумовну необхідність обмеження права особи для досягнення того чи іншого законного завдання.

Здобувачкою визначено, що дотримання прав і свобод людини та громадянина під час мирних мітингів та аспектів гендерної рівності має відповідати досягненню балансу інтересів між характером і ступенем втручання, з одного боку, і причиною цього втручання, з іншого.

На підставі вивченого зарубіжного досвіду реалізації принципу дотримання прав і свобод людини в діяльності поліції Оленою Вадимівною визначено такі моделі : американська (де робиться на підготовці поліцейських з питань конституційного права та етики, а також на створенні незалежних механізмів розгляду скарг на дії поліції); британська (що реалізується у запровадженні системи обов'язкової відеофіксування дій поліцейських, що сприяє підвищенню прозорості та accountability); канадська (де існує практика залучення громадськості до розробки та оцінки ефективності поліцейських програм, спрямованих на захист прав людини); японська (де велика увага приділяється професійній етиці поліцейських та їх здатності вирішувати конфлікти мирним шляхом.

Авторкою встановлено, що тенденціями реалізації дотримання прав і свобод у діяльності поліції у зарубіжних країнах є: посилення законодавчого регулювання діяльності поліції у сфері прав людини; підвищення рівня професійної підготовки поліцейських з питань прав людини; створення незалежних механізмів контролю за діяльністю поліції; залучення громадськості до оцінки ефективності роботи поліції; вивчення та адаптація кращого зарубіжного досвіду є важливим фактором удосконалення діяльності Національної поліції України у сфері захисту прав людини.

Авторкою встановлено, що практика Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ) відіграє важливу роль у забезпеченні дотримання прав людини в діяльності Національної поліції України. Визначено, що рішення ЄСПЛ

створюють прецеденти, які є обов'язковими для застосування національними судами та правоохоронними органами, включаючи поліцію, а також допомагають запобігти зловживанням з боку поліції, встановлюючи чіткі критерії правомірності її дій. Визначено, що дотримання вимог Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (з протоколами) (Європейська конвенція з прав людини) вимагає підвищення професіоналізму поліцейських, їх обізнаності про стандарти прав людини та вміння застосовувати їх на практиці, що має визнаватися як частина їх професійної підготовки.

Варто підтримати висновок авторки, що до перспектив вдосконалення реалізації принципу дотримання прав і свобод людини в діяльності Національної поліції України віднесено необхідність розвитку наставницьких (менторських) програм, забезпечення постійного навчання та поліпшення службової підготовки працівників поліції, також створення умов для кар'єрного зростання та різноманітності форм служби, що сприятиме формуванню корпоративної культури правоохоронця, яка б дозволила визначити сучасні проблеми, що стоять перед суспільством та державою.

Окрім того, робота містить й інші вагомні науково та практично цінні положення, які заслуговують на визнання.

Основні положення та зміст наукового дослідження. Структура дисертаційної роботи обумовлена його метою та завданням, об'єктом та предметом. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, що містять десять підрозділів, висновків, списку використаних джерел і додатків.

У вступі обґрунтовано актуальність обраної теми дисертації; зазначено про зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами; визначено мету, завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження; розкрито наукову новизну, теоретичне та практичне значення отриманих результатів; наведено дані про апробацію результатів дослідження; структуру й обсяг дисертації.

Розділ 1 «Теоретико-правові засади реалізації принципу дотримання прав і свобод людини в діяльності Національної поліції України» складається

із трьох підрозділів, де: розкрито питання встановлення сутності принципу дотримання прав і свобод людини в діяльності Національної поліції України як об'єкт адміністративно-правового дослідження; охарактеризовано генезис реалізації принципу дотримання прав і свобод людини в діяльності Національної поліції України; вивчено зарубіжний досвід реалізації принципу дотримання прав і свобод людини в діяльності поліції.

Автором визначено важливість принцип дотримання прав і свобод людини, що є фундаментальним для діяльності Національної поліції України. З'ясовано, що адміністративно-правове дослідження цього принципу охоплює: нормативне закріплення (аналіз конституційних норм, міжнародних договорів, законів та інших нормативно-правових актів, що регулюють діяльність поліції у сфері прав людини); правозастосовну практику; організаційні аспекти, що вимагає дослідження організаційної структури поліції, системи підготовки кадрів, механізмів внутрішнього контролю та зовнішнього нагляду за діяльністю поліції у сфері прав людини; контроль та відповідальність, що вимагає висвітлення системи контролю за дотриманням прав людини поліцією, зокрема, діяльності прокуратури, судових органів, Уповноваженого Верховної Ради з прав людини та громадських організацій. Зроблено висновок, що до проблемних аспектів реалізації принципу дотримання прав людини в діяльності Національної поліції віднесено : недостатній рівень правової культури та професійної підготовки поліцейських та практичних навичок ненасильницької комунікації та деескалації конфліктів; непрозорість механізмів контролю та відповідальності, що обумовлюється відсутністю ефективних механізмів громадського контролю за діяльністю поліції та недостатньою відповідальністю за порушення прав людини, зокрема проблеми з об'єктивним розслідуванням скарг на дії поліцейських; зловживання повноваженнями та порушення законності, що відображується у допущенні випадків незаконного застосування сили, порушення права на приватність та свободу пересування, недотриманні прав затриманих, зокрема ненаданні правової допомоги чи недопущенні адвоката; незавершеність реформування

Національної поліції, що призводить до недостатньої інституційної спроможності щодо повного впровадження європейських стандартів та наявності проблем з підбором кадрів, корупція та бюрократичні перепони у процесі реформування; низький рівень довіри населення до поліції; недостатність фінансування та технічного забезпечення, що не дозволяє належним чином впровадити сучасні технології контролю (наприклад, боді-камер), що допомогло б запобігати порушенням прав людини.

Розділ 2 «Організаційно-правове забезпечення дотримання прав і свобод людини в діяльності Національної поліції України» складається з п'яти підрозділів, що пов'язується із вирішенням таких завдань, як: встановити сутність принципу дотримання прав і свобод людини в діяльності Національної поліції України як об'єкту адміністративно-правового дослідження; визначити генезис реалізації принципу дотримання прав і свобод людини в діяльності Національної поліції України; дослідити зарубіжний досвід реалізації принципу дотримання прав і свобод людини в діяльності поліції; відобразити особливості дотримання прав і свобод людини під час застосування поліцейських заходів; охарактеризувати особливості дотримання прав і свобод людини поліцією під час провадження в справах про адміністративні правопорушення; вивчити специфіку дотримання права на свободу і особисту недоторканість в діяльності Національної поліції України; дослідити забезпечення органами Національної поліції права громадян на мирні зібрання; вивчити особливості реалізації принципу гендерної рівності в діяльності Національної поліції України; встановити місце процесуальної практики Європейського суду з прав людини в реалізації принципу дотримання прав і свобод людини в діяльності Національної поліції України; спрогнозувати перспективи вдосконалення реалізації принципу дотримання прав і свобод людини в діяльності Національної поліції України.

У висновках дисертації представлено результати проведеного комплексного аналізу адміністративно-правових засад реалізації принципу

дотримання прав і свобод людини в діяльності Національної поліції України, а також окреслено напрями його оптимізації.

Загалом зроблені автором висновки є достатньо обґрунтованими, аргументованими та характеризуються високим ступенем достовірності. У сукупності вони свідчать про цілісність проведеного дослідження.

Основні положення дисертації, що виносяться на захист, відображені в 10 публікаціях у наукових фахових виданнях України та інших держав. Загальна кількість наукових публікацій, їх теоретична якість відповідає вимогам, встановленим до такого різновиду робіт.

Практична і теоретична значущість результатів дисертаційного дослідження підтверджується доданими до дисертації актами впровадження у науково-дослідній сфері, освітньому процесі та практичній діяльності.

Зауваження та пропозиції за змістом дисертації. Визначаючи актуальність проведеного автором дослідження, наукову новизну, високий теоретичний рівень, а також практичну значимість результатів, слід зазначити, що окремі положення дисертаційної роботи Олени Вадимівни мають дискусійний характер, а деякі з них потребують додаткової аргументації:

1. У дисертації не розкрито питання діяльності дільничних інспекторів поліції як складової системи Національної поліції. При цьому діяльність дільничних інспекторів поліції має важливе значення як складова системи Національної поліції України, оскільки саме вони здійснюють безпосередню, щоденну взаємодію з населенням на місцевому рівні. Дільничні інспектори є ключовою ланкою у запобіганні та виявленні адміністративних і кримінальних правопорушень, реалізуючи як правоохоронну, так і профілактичну функцію. Їхня робота спрямована на підтримання публічного порядку, розв'язання конфліктів, надання правової допомоги громадянам, а також участь у соціальних програмах із запобігання домашньому насильству, правопорушенням серед неповнолітніх тощо. Саме тому розкриття змісту їх дільничних інспекторів поліції як складової системи Національної поліції є

важливим у світлі розкриття реалізації принципу дотримання прав і свобод людини;

2. Зважаючи на те, що тема дисертації пов'язана як з вирішенням теоретичних, так і практичних питань, що виникають в науці адміністративного права і процесу та під час діяльності Національної поліції, слід було в роботі не тільки оперувати матеріалами практики, а саме, веб-сайтами суб'єктів владних повноважень щодо видів та порядку надання ними адміністративних послуг, а й більше використовувати статистичні дані, які характеризують в цілому діяльність Національної поліції щодо реалізації прав і свобод громадян;

3. Процеси євроінтеграції в усіх пріоритетних сферах суспільного життя вимагають висвітленні у роботі проблеми адаптації діяльності керівника територіального органу Національної поліції;

4. У розділі 2 при висвітленні напрямів вдосконалення організаційно-правового забезпечення дотримання прав і свобод людини в діяльності Національної поліції України здобувачу необхідно було виділити окремий підрозділ, який варто було б присвятити питанням здійснення превентивної діяльності такого владного суб'єкта.

Загальний висновок по дисертації. Дисертаційне дослідження, представлене здобувачем, є самостійною завершеною науковою працею, в якому отримані нові, доктринально обґрунтовані результати. Необхідно підтвердити достатній рівень теоретичної обґрунтованості висловлених здобувачем наукових суджень, положень і рекомендацій. Зміст автореферату дисертації повною мірою відображає структуру, хід проведеного дослідження, його основні положення та висновки. Автореферат дисертації не містить положень, які не увійшли до основного змісту роботи. Підсумовуючи вищезазначене можна констатувати, що дисертація Коваленка Андрія Васильовича на дисертацію Бреус Олени Вадимівни на тему: «Адміністративно-правові засади реалізації принципу дотримання прав і свобод людини в діяльності Національної поліції України» відповідає вимогам

пункту 11 Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567, а її автор заслуговує на присудження йому наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право.

Офіційний опонент:

**доктор юридичних наук, професор
провідний науковий співробітник
Громадської організації «Академія
адміністративно-правових наук»**



**Андрій КОВАЛЕНКО**